

Lik vukodlaka u hrvatskim mitološkim predajama

Živković, Tamara

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:799451>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

Tamara Živković

**LIK VUKODLAKA U HRVATSKIM
MITOLOŠKIM PREDAJAMA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KROATOLOGIJU

Tamara Živković

**LIK VUKODLAKA U HRVATSKIM
MITOLOŠKIM PREDAJAMA**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Ljiljana Marks

Zagreb, 2018.

Sadržaj

1. Sažetak.....	1
2. Uvod.....	2
3. Vukodlak u Hrvatskoj.....	2
3.1 Vukodlak u središnjoj Hrvatskoj.....	3
3.2 Vukodlak u Dalmaciji i Istri.....	3
4. Vukodlak u kršćanstvu.....	6
5. Štrige/štriguni i krsnici.....	7
6. Zaštita i ubijanje vukodlaka.....	9
7. Asocijacije vuka sa smrću.....	10
8. Jure Grando.....	11
9. Zaključak.....	12
10. Popis korištenih izvora.....	13

1. Sažetak

U ovom ću se radu posvetiti mitološkom biću vukodlaka i njegovom pojavom u kontekstu mitologije na našim prostorima.

Pojam vukodlak na našim se prostorima poistovjećuje se sa pojmom vampir. Ovdje se zapravo radi o sinonimu za isti pojam te ću ih u ovome radu ravnopravno upotrebljavati. Vukodlak je *čovjek, koji poslije smrti poput demona obilazi; vampir; po etimologiji čovjek s vučjim dlakama, vučje ćudi.*(Šešo 2016:41)

Makar se biće vukodlaka ili vampira u današnjici gotovo odmah poistovjećuje sa fantastičnim likovima iz raznih romana i filmskih sadržaja poput grofa Drakule ili ugriženog čovjeka koji se pretvara u dlakavo čudovište nalik vuku, takvi su likovi produkt višestoljetnih tradicijskih vjerovanja. U mnogim slučajevima folklorni sadržaj prolazi distorziju ovih bića zbog dodatne dramatičnosti i popularnosti, te se nerijetko ovim bićima mijenja izgled, proces nastanka pa čak i značenje.

2. Uvod

Kod južnih Slavena, vukodlak i vampir postoje u nekom drugom obliku. Kako navodi Tihomir Đorđević, *ako je možda vukodlak bio nešto drugo, a vampir opet drugo, ta su se dva pojma vremenom tako slila jedan u drugi da je danas nemoguće izdvojiti jedan od drugoga.* (Šešo 2016:43)

Pojam vampir se ipak najčešće javlja kod Srba i u zapadnoj Europi, a za to može biti zaslužna takozvana "*vampiriska histerija*" koja je zabilježena u Srbiji u 18. stoljeću. Naime, pristigle habsburgovske čete su primjetile kako stanovnici pojedinih krajeva otkopavaju svoje mrtve i ponovo ih ubijaju. U Hrvatskoj se pak češće koristi naziv vukodlak.

Jedno je ipak sigurno, oba pojma označavaju "mrtvaca" koji se diže iz mrtvih i širi strah i teror među ljude. Razlika je u vjerovanju da vampir žrtvama pije krv, a vukodlak ne.

3. Vukodlak u Hrvatskoj

Naime, na našim se prostorima lik vukodlaka razlikuje od bića koje je zabilježeno u predajama u ostatku Europe. Najveća razlika je u načinu pretvaranja čovjeka u vukodlaka. Kod Južnih se Slavena čovjek pretvara u vukodlaka tek nakon smrti, dok se promjena u većini drugih predaja događa za vrijeme čovjekova života.

Na štokavskome području Tihomir Đorđević navodi sljedeće nazive za vampira: *vampir, lampir, lampijer, vuk, vukodlak, vjedogonja¹, jedogonja, štrigun, tenac, tenjac, medovina, kosac* (Šešo 2016:43). Leksem *vukodlak* i njezine slavenske varijante (*volkolak, vovkulak, varkolak, vlkodlak, wilkolak*) smatraju se složenicom općeslavenskoga *vuk* i južnoslavenskoga *dlaka*.

Prema narodnim vjerovanjima mrtva se osoba može povukodlačiti ako određena životinja preskoči pokojnikovo tijelo. Ovaj je podatak zabilježen u svim krajevima

---

¹ Naziv (v)jedogonja označava živu osobu s demonski osobinama, koja tek nakon smrti postaje vampir.

zapadnojužnoslavenskoga područja, a broj životinjskih oblika koje vampir/vukodlak može zaprimiti zaista je pozamašan.²

Pretvorba čovjeka u vukodlaka može nastupiti na nekoliko načina. Može biti povezana sa smrću pokojnika, kao što su nerođena djeca, ispijanje posebnih napitaka i izvođenje rituala, pa čak i nošenjem određenih predmeta.³

3.1 Vukodlak u središnjoj Hrvatskoj

U Ivanić Gradu u sjevernoj Hrvatskoj dijete koje je umrlo nekršteno ili se uopće nije ni rodilo već je pokopano sa majkom *naraste veliko kao vuk i okrutnije je od vuka, a more se preokrenuti u kakovu god zvier* (Deželić u Plas 2010:85). U ovom primjeru oblik vukodlaka nije vezan isključivo za oblik vuka, već može zaprimiti oblik i drugih zvijeri.

Vukodlak se ne mora nužno spominjati u negativnom kontekstu, što potvrđuje primjer dobroćudnoga čovjeka-vuka koji nalazimo u središnjoj Hrvatskoj u mjestu Lonja. Ondje se ne radi o tipičnoj pretvorbi mrtvog čovjeka u vukodlaka, već se radi o metamorfozi živog čovjeka koji poprima neke karakteristike vuka.

"u glavi mu je čovječja pamet, uši muljeve a tijelo vučje kože i dlake" (Modrušić 1863:297)

3.2 Vukodlak u Dalmaciji i Istri

Za početak je potrebno navesti kako u Dalmaciji nalazimo nekoliko varijanti naziva vukodlak.

Primjerice, u Poljicama se spominje *ukodlak* (Ivanišević 1987:577), u Dalmatinskoj zagori *kudlak* (Jure Bajo), na sjeveru Biokova *bukoč*⁴ (Ante Gelo), kod Staševice se spominje

---

² Ovisno o mjestu, npr. mačka, pas, prase, vol, konj, miš (Bosna: Lilek 1899:701); razne životinje" (Hercegovina: Mićović 1952:206-207); magarac, debeli bijeli konj, crni vol, pas, mačka (dalmatinska Zagora: Ardalić 1908:150), vol, konj, svinja ili mačka (Kosovo: Vukanović 1986:329).

³ Jasno je kako je lik vukodlaka povezan sa magijom i nerijetko se povezuje sa vješticama.

naziv *vukozlak* (Ana Marević), te naziv *vukozlak* kod Gabele (Marta Glušac tvrdi da su stariji ljudi koristili i naziv vampir).

U Kastvu se čak i miješaju značenja vještica i vukodlaka, te se ista nazivaju istim imenom, *kudlak*.

Vukodlakom, pričaju Kastavci, postane čovjek, rođen u neakvoj opni. On dakle nije kriv, što se rodio vukodlakom...Ja sam poznavao jednog od tih Čoporića. Bijaše šepav pouzdano svjedočanstvo, da je kudlak!...On se je još za života riješio svog zloduha, ispovijedivši se...Djed ovog Čoporića bijaše i po smrti kudlak, te je noću ljude mučio i kvara im činio. Da ga se Dubašijani oproste, raskopaše njegov grob i zabiše noću trnje od gloga u njegovo tijelo. (Miletić 1896: 225)

Ovaj zapis potvrđuje da se vukodlakom rađa, poput štriguna, no do preobražaja u vukodlaka dolazi tek nakon smrti, te da se moguće izliječiti za života. Također, ako osoba nakon smrti i postane vukodlakom, moguće ju je ubiti glogovim kolcem.

Maja Bošković-Stulli primjetila je da je riječ *kudlak* protumačena kao vampir, te da je taj naziv višeznačan. Kudlak označuje vampira (mrtvaca) ali i štriguna (živu osobu). (Šešo 2016:46)

U unutrašnjosti Dalmacije, na temelju prikupljenih folklorističkih istraživanja utvrđeni su kriteriji tko se i kako pretvara u vukodlaka.

Kako navodi Luka Šešo u svojoj knjizi *Živjeti s nadnaravnim bićima*, iz primjera prikupljenih na njegovom terenskom istraživanju:

Prvi kriterij je rođenje djeteta sa crvenom košuljicom (posteljicom), no mora nužno značiti da se rodio vukodlak, već da će ta osoba za života biti zla (obično su to bile vještice i more). Tek nakon smrti se takve osobe pretvaraju u vukodlaka. (Šešo 2016:46)

Za potvrdu prilaže i usmene iskaze svojih sugovornika:

Vukodlaci postaju zli ljudi. Rađaju se u crvenoj košuljici koja se nosila svećenicima. (Stjepan Ledić u Šešo 2016:45)

Takvu košuljicu treba krstiti i dijete će biti sretno, a treba i kumiti. (Ana Marević u Šešo 2016:45)

Loš je to predznak kad se rodi u košuljici. Nju su zakopavali. (Marko Žaja u Šešo 2016:46)

---

⁴ *Bukoč* označava pticu ćuka.

U Dalmaciji je ustaljeno mišljenje da se zle osobe pretvaraju u vukodlake (ubojice, lopovi, varalice i nekrštene osobe), te osobe za koje se smatralo da su vještice ili čarobnjaci, što se smatra kao drugi kriterij za povukodlačenje.

Od trećim se kriterijem smatra vjerovanje da će se osoba povukodlačiti ukoliko nakon smrti preko tijela prijeđe mala, dlakava životinja poput psa, mačke ili miša.

U Istri je pretvaranje osoba u životinje poput mačke, miša ili prasca, karakteristično za borbu štriguna i krsnika, a ponekad se umjesto štriguna javlja kudlak koji se također, poput štriguna pretvara u crnu životinju i bori se protiv krsnika.

Puk vjeruje da svaki rod (pleme) ima po jednog kudlak i po jednog krsnika. To su dva protivna bića. Kudlak nastoji oko toga kako će ljudima nauditi, a krsnik kako će ih obraniti. Oni se umiju prometnuti u svakojake životinje, ponajviše u praze, volove ili konje. Kudlak je obično crne, a krsnik bijele ili šarene boje. Kudlak napada čovjeka noću, da ga plaši, bije, pa i umori; no u tomveć priskoči krsnik, te oni zametnu ljuto kreševo. Konačno iznese pobjedu krsnik. (Milčetić 1896:224).

Nije posvuda u unutrašnjosti Dalmacije slučaj da se vukodlak bori samo sa krsnikom, već se ponekad pojavljuje i sam. Može poprimiti oblik konja, žabe, psa, koze i sličnih životinja i plaši ljude, pogotovo svoju rodbinu koja mu se zamjerila.

Franjo Ivanišević u svojoj knjizi *Poljica: narodni život i običaji*, navodi kako vukodlak neće ubiti već mu je nakana uplašiti čovjeka. Ako i napadne čovjeka, čovjek je često jači od vukodlaka i dovoljno ga upitati *Kume što radiš?*, a vukodlak će odgovoriti: *Ništa. I neće ti učiniti ništa.* (Ivanišević 1987:578).

S druge strane Šešo navodi ispovijest svog sugovornika Petra Buljubašića, koji navodi kako je njegov djed stradao od strane vukodlaka:

Moj did Tomo Gotovac je čuva ovce i čuo je da neko zvoni pa je mislio da je neko umro. Krenuo je u crkvu da vidi što je. Ušao je u mrvačnicu, a neko skoči i udari ga. Bi je to vukodlak. Moj did se ničeg nije bojao i bio je jak pa se potuko s njim. Vukodlak je onda stao i reko da je izjednačeno da nema pobjednika i reka je: "Dođi sutra kad nas je više." Moj did nije doša, nego se nije digao sedam dana i umro je na kraju. E, ovaj ga je ipak pobidija i ubija. To ti je istina 100%, to nije ni 99%, nego 100%. (Šešo 2016:51)

Premda postoje i ovakvi iskazi u kojima se vukodlak može i fizički obračunati sa ljudima, no u većini ih slučajeva samo želi zastrašiti i skrenuti pozornost na sebe i razriješiti nezavršene probleme koje nije uspio razriješiti za vrijeme života. To potvrđuju i mnogi Šešini sugovornici:

Ako je posudio, ukrao, obećao, npr. platiti mise, ako je ima neki dug i nije taj dug vratio, onda bi dolazi' opet. (Ana Marević u Šešo 2016:52)

Ako je napravio nekom zlo ili osta dužan, onda bi se vraćao da mu plate mise. (Anđelka Perković u Šešo 2016:52)

U okolici Dubrovnika zabilježeni su drugačiji nazivi za vukodlaka, tj. vampira. Ovu je temu obradila Irena Benyovsky u svom radu *Vampiri u Dubrovačkim selima 18. stoljeća*. U ovom se radu koristila ispravama i aktima osamnaestog stoljeća iz Povijesnog arhiva Dubrovnik kao temeljnim izvorima za svoju analizu.

Benyovsky navodi kako u Dalmaciji susrećemo nekoliko pojmova za živog mrtvaca. Koristi se talijanski pojam *lupo manaro* ili slavenski pojam *vukodlak*, dok se na otoku Lastovu i u okolici Dubrovnika koriste pojmovi *kosac*, *hudoba* ili *vukodlak*.

Po zapisima iz Župe dubrovačke, mrtvac koji izlazi iz groba naziva se *tanjac*, *stenjak*, *lorko*, *strašilo* ili *vampir*, a izgleda kao naduvena mješina.⁵ (Benyovsky 1996:3-4)

4. Vukodlak u kršćanstvu

Prema predajama, zaštitnik putnika sveti Kristofor, imao je glavu vuka i jeo ljudsko meso. Preobratio se kada je čuo propovijed kršćanskog misionara te nastavio putovati po svijetu i širiti Evandjelje.

Kako navodi Irena Benyovski, kršćanstvo je, kao glavni neprijatelj zla, oblikovalo pojam vampirizma a samim time i vukodlaka te utjecalo na širenje tog vjerovanja. Za Crkvu, vampirima/vukodlacima su mogli postati nekršteni ljudi, heretici i izopaćeni, a u postupcima protiv njih koriste se kršćanski elementi poput blagoslovljene vode, križa, molitve i osobne vjere. (Benyovski 1996:15)

---

⁵ Naduvena mješina znači ljudska mješina (tijelo) puna krvi.

5. Štrige/štriguni i krsnici

Značajan broj predaja u Istri i Kvarneru spominje *štrige/štrigune* i *krsnike*. Kako navode Boris Perić i Tomislav Pletenac u svojoj knjizi *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, štrigun ima karakteristike i sličnosti sa vampirima, vukodlacima i morama.⁶

Štrigun poput vještica živi naizgled normalan život u društvu, a pretvorba u vukodlaka nastupa jedan sat prije ponoći. U pohode može krenuti sam ili u društvu drugih štriguna, a obično počinje pohode na križanjima putova i cesta⁷. Vjerovalo se da nakon štigunskih pohoda dolazi neka elementarna nepogoda i stradavaju usjevi.

Štrigunova se moć otkriva pri porodu, ukoliko se dijete rodi sa repom ili posteljicom. Moguće je uništiti te znakove i tako izliječiti štriguna ili čak iznošenjem štriguna na prozor i glasno objaviti da se rodio štrigun.

Nane Žakula iz Koritne je priša delat ve kavu. Judi su znali da je strigo, fudlak. Za njim se pokazivali rogi i fige. On je ima rep. Kad je on va kave dela, navik su se pripetavale nesriće. Judi su rekli: "Neki od nas je štrigo. Moramo si suć stomaje, da vidimo ki ima rep." I tažaki su sve svukli. Žakula ni htija. Oni bot su težaki prinesli va kavu vriću starih postol. Važgali su to, štrigu je to smrdelo pa je pobega. Od oni bot, kada je fudlak pobiga, ni bilo več dizgračije va kave. (Perić, Pletenac 2008:19)

Štrige i štriguni su najbliži pojmu vještica. Štrigun se rodi u *črnem mihuru*⁸ koji se potom sašije pod pazuh. Bez tog *črnog mihura* ili u drugoj varijanti crne kugle s kojom se rađa, gubi moć.

Kako navodi Ivan Poropat, sugovornik Maje Bošković-Stulli u njenoj knjizi *Istarske narodne priče*, štrigun može pretvarati vlastitu dušu u životinju, što se povezuje sa elementima šamanizma u kojem se vjeruje da čovjek posjeduje dvije duše, životnu dušu i dušu iz sna. Šaman može pasti u trans i tako komunicirati sa nadnaravnim svijetom ili u transu prelaziti velike udaljenosti.

---

⁶ Mora se kod južnih Slavena naziva još i *mura*, *zmora*, *morina*, *morica*, *morava*, a kod istočnih Slavena *kikimora*, a označava žensko noćno biće koje, pretvoreno u razne oblike, dolazi *moriti* čovjeka, odnosno smetati mu u snu.

⁷ Na raskrižjima su obično postavljeni kipovi svetaca kako bi otjerali štrigune sa puta.

⁸ *Črni mihur* je crna ili crvena posteljica (košuljica) u kojoj se može roditi dijete, a takva su se djeca smatrala štrigunima. Krsnik se također rađa s posteljicom ali je ona bijele boje.

U Istri se duša iz sna može pojaviti u nekoliko životinjskih oblika poput miša, kukca ili crnog psa, a za razliku od šamanovih ljekovitih moći, štrigun ne liječi ljude već donosi bolest i smrt.

Štriguni se nakon smrti pretvaraju u vukodlake i tada nastavljaju život pijući krv.

Vukodlaci nastaju tek loše izvedenim posmrtnim ritualom koji ne ispraća dušu u drugi svijet nego se zbog grešaka zadržava kao opasna sablast ili prikaza u ovom svijetu. (Perić, Pletenac 2008:21)

Prema predajama, krsnik je jedini pravi protivnik štriguna, premda imaju i mnoge sličnosti, što se može pokazati pomalo zbunjujuće.

Poli dubca je bija kresnik. Pod kožicun je ima zašitu stomanjicu. na sedan lit prišli su ga pred hižu zvati štrigoti neka gre ž njimi. On na sedan lit zgubi moć kresnika, pak bi posta štrigo. Mati je to znala. Kad je bilo jušto sedan lit da se je rodija, dala mu je nič popit, on je trdo zaspa. Ona je čekala. Kad su štriri zvali, ona je tri put rekla: "Ma ga ni ne doma." Oni su rekli: "Neka ga ne bude nigdar več." Več nisu nigdar prišli. (Perić, Pletenac 2008:20)

Za razliku od štriguna koji se rađaju sa crnom posteljicom (*črna miha*), krsnici se rađaju u bijeloj košuljici ili kapici (ostacima posteljice). Postupak prišivavanja posteljice pod pazuh je isti kod štriguna i krsnika.

Kada se rodi štrigo, mihur je jaki, debeli, crni, ga treba prštrić. Kada se rodi krsnik, je bila stomanjica, se dite lipo opere, obriše. (Perić, Pletenac 2008:23)

Krsnici su ti koji se bore protiv štriguna i štite selo i djecu. Često se i štriguni međusobno tuku pa ponekad nije jasno tko je štrigun, a tko krsnik. Za vrijeme borbe oba se bića pretvaraju u životinje, uglavnom u pse ili mačke. Crni pas je oznaka štriguna, a bijeli ili šareni pas je oznaka krsnika.

Krsnike i šrtigune možemo prepoznati kao tipične primjere u borbi dobra protiv zla.

6. Zaštita i ubijanje vukodlaka

Kako bi se zaštitili od vukodlaka, ljudi su poduzimali određene mjere kako bi spriječili nastanak vukodlaka.

Zbog vjerovanja da će se pokojnik povukodlačiti ukoliko preko njega prođe mala životinja poput mačke ili miša, ljudi su čuvali mrtvace do trenutka pokopa. Osobito ako su smatrali da je ta osoba bila zla i podmukla za vrijeme života. Osim bdijenja nad mrtvacom, poduzimale su se još neke mjere protiv pretvaranja pokojnika u vukodlaka. Zbog vjerovanja da je vukodlak napuhani mijeh, pokojniku za kojeg su sumnjali da je vukodlak su rezali tetive na nogama i bušili rupe u koži kako se ne bi napuhnulo.

Šešin sugovornik Tomo Grabić govori: *Treba petne žile presići! Priča se da tko ima probušenu kožu, ne može se napuhati, povukodlačiti.* (Šešo 2016:54)

Značajna zaštita protiv vukodlaka u unutrašnjosti Dalmacije je i blagoslov kuće, nošenje križa i molitva.

Treba molit Očenaš, biti s Božje strane, vjerovat u Boga, nositi zapise, bili luk jer da od tog mirisa pobjegne, al ne smije biti prejak jer ko bi to nosija. (Marko Žaja u Šešo 2016:55)

Ukoliko niti jedna mjera zaštite ne urodi plodom, vukodlaka je moguće ubiti jedino glogovim kolcem. Taj čin izvode svećenici kasno navečer ili rano ujutro kada vukodlak izlazi iz svog groba. Svećenici bi ga prizivali, a vukodlak se pojavljuje nakon trećeg zvona. Kada bi se našao u grobu, najhrabriji svećenik ga probija glogovim kolcem.

To je bilo prije šest-sedam godina. Popovi se skupili nadležni. Zvoni se u zvono. Na treći zvon, evo ti ga u grebu. Di si bija? Šta si radija? Onda ga proboli rnom i gotov je, ne može se napuhati. (Mladen Ivić u Šešo 2016:57)

7. Asocijacije vuka sa smrću

U okvirima mitologije i na temelju usmenih priča u koja se vuk povezuje sa svijetom mrtvih, vodeću je hipotezu izdradio srpski filolog i povjesničar religija Veselin Čajkanović.

Vuku je pripisao vodeću ulogu u srpskom tradicijskom kultu mrtvih. Smatra kako je vuk totem i javlja se kao inkarnacija predaka i kao životinjski oblik pretkršćanskoga vrhovnog božanstva smrti i donjega svijeta. Smatra se da je vuk u predkršćanskom religijskom sustavu Slavena bio manifestacija boga smrti.

Ovu je temu također obradio Pieter Plas u svom članku *Vukovi i smrt: Tanatološko značenje vuka u tradicijskoj kulturi zapadnojužnoslavenskog područja*, gdje je razdrio asocijaciju vuka kao utjelovljenja i zastupnika smrti. Objašnjava kako je ta poveznica široko rasprostranjena po cijeloj Europi.

Plas navodi dvije starije interpretacije vuka kao psihopompa⁹ u usmenim predajama. Prva je iz sredine 19. stoljeća iz Lonje, u kojoj se iz druge perspektive prepoznaje karakterizacija smrti sa vučjim metaforama.

Kad je čovjek na umoru, pohiti smrt na zmajevih krilih k njemu; nju sliede naprestano šest grdnih pasa, gladnih, kao sieri u gorah vuci (...). Kada dođe blizu kuće, sjedne na plot i zieva kao tašti kurjak. (...) Čovjek zievne, duša se pomoli, psi je šcape, pa š njom u torbu. (Modrušić 1863.:278)

Druga predaja je iz Beravaca u Slavoniji, po kojoj se vjerovalo da bi, nakon umiranja pojedinih ljudi, zapuhali olujni vjetrovi zvani vukovi.

U Beravcih, derže onoga pokojnika za grešnika, komu se "dignu vukovi", a to će reći, ako se podignu jaki vetrovi ili u obće nadodje kakva oluja za vreme, koje dotični mertvac leži nepokopan, ili ako bi se to sbilo istoga dana posle pokopa. (Vukasović 1868:8)

---

⁹ Psihopomp je pratitelj duše pokojnika u drugi svijet.

8. Jure Grando

Slovenski putopisac i povjesničar Janez Vajkard Valvazor u svom je djelu *Slava vojvodine Kranjske* (1689.) objavio priču o Juri Grandu, štrigunu i prvom vampiru dokumentiranom imenom i prezimenom.

Godine 1672. U Krinku, grofovija pazinska, umire Giure (Georg) Grando, te ga sahranjuju prema kršćanskim običajima. Nakon pogreba, međutim, viđen je kako noću šeće trgovišćem Krink. Kucao je na vrata mještana koji bi potom umrli. Zatekao se i kod svoje udovice koja je pobjegla te potražila utočište kod župana Mihe Padeticha. Mnoge hrabre ljude župan je pozvao k sebi te su se svi složili da napadnu nemirna noćnika. Njih devetorica, oboružana bakljama i raspelom, otvorila su grob i zatekla u njemu pokojnikovo tijelo kako se smiješi i otvara usta – bilo je rumeno i živo. Pokušavali su probosti pokojnikov trbuh glogovim kolcem, ali bi se kolac pri svakom pokušaju probadanja jednostavno odbio. Na to župan naloži jednome svećeniku da mrtvacu pred lice gurne raspelo i stane mu govoriti: "Vidi ovamo, štrigune! (Tim imenom nazivahu takve nemirne mrtvace.) Ovdje je Isus Krist koji nas je izbavio od pakla i umro za nas! A ti štrigune, ne nalaziš mira." I dok je tako govorio, egzorcist ili mrtvozbornik dade se na posao, a sablasti na oči navriješe suze. Ali kako kolac i opet nije htio prodrijeti u tijelo, uze Micolu Nyena, nastanjen u Mehrenfelsu sječivom odsjecati glavu mrtvaca. (...) u pomoć mu priskoći odvažni Stipan Milasich koji je utvari na poslijetku odrubio glavu. Mrtvac je na to počeo gromoglasno vikati, trgati se i previjati kao da je živ. Čitav grob natopio je krvlju. (Perić, Pletenac 2008:39-42)

Boris Perić je upravo u Valvazorovoj priči o Juri Grandu pronašao inspiraciju za svoj roman *Vampir* (2006.). U tom okultnom romanu spaja elemente fantastike i kriminalistike te se koristi vlastitim istraživanjem i stručnom literaturom pri opisu Istre i bića koja su prema legendama tamo obitavala, poput štriga/štriguna, krsnika i mora.

9. Zaključak

U ovom je radu prikazan lik vukodlaka kao mitološkog bića koje se u svojim mnogim oblicima pojavljuje u hrvatskim usmenim mitološkim predajama.

Temelj proučavanja vukodlaka na našim prostorima su svakako zabilježeni iskazi iz naroda. Brojni folkloristi i etnografi se već desetljećima bave istraživanjem usmenih predaja i vjerovanja te su u svojim istraživanjima skupili veliku građu, tek dijelom objavljenu, na hrvatskim prostorima.

Po dostupnoj nam građi možemo zaključiti da su vjerovanja u vukodlake i predaje o njima bili rašireni na cijelom području Hrvatske, te da još i danas postoje mjesta u kojima se i dalje u nekoj mjeri vjeruje u ta nadnaravna bića.

10. Popis korištenih izvora

1. Benyovsky, I. (1996), *Vampiri u Dubrovačkim selima 18. stoljeća*, Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 29, str.53-67
2. Bošković-Stulli, M. (1959), *Istarske narodne priče*, Zagreb: Institut za narodnu umjetnost
3. Curran, R. (2013) *Priručnik o vukodlacima: Sve što ste htjeli znati o vukodlacima i, još važnije, kako ih izbjeći*, 1. izdanje, Zagreb: Znanje
4. Čajaković, V. (1941), *O srpskom vrhovnom bogu*, Beograd: Srpska kraljevska akademija
5. Deželić, Đ.S (1863), *Odgovor na pitanja stavljena po historičkom društvu*, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku 7:199-232
6. Đorđević, T (1953), *Veštica i vila u našem narodnom verovanju i predanju. Vampir i druga bića u našem narodnom verovanju i predanju*, Srpski etnografski zbornik 66:5-str.255
7. Ivanišević, F. (1987), *Poljica: narodni život i običaji*, Split: Književni krug
8. Modrušić, B. (1863), *Odgovori na njeka pitanja društva za povjestnicu i starine jugoslavenske*, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku 7:260-311
9. Orlić, D. (2008) *Štorice od štrig i štriguni*, 2. izdanje, Zagreb: Zoro
10. Perić, B., Pletenac, T. (2008) *Fantastična bića Istre i Kvarnera*, 1. izdanje, Zagreb: Vuković i Runjić
11. Plas, P. (2010) *Vukovi i smrt: Tanatološko značenje vuka u tradicijskoj kulturi zapadnojužnoslavenskog područja*, Narodna umjetnost: Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku 47/2, 2010, str.77-95
12. Šešo, L. (2016), *Živjeti s nadnaravnim bićima: Vukodlaci, vile i vještice hrvatskih tradicijskih vjerovanja*, 1. izdanje, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
13. Vukasović, Ž. (1868), *Reč u hervatskom narodu o vuku*, Izveštje o Kralj, velikoj gimnaziji u Oseku koncem školske godine 1867-8:3-9